

جستارهایی از
تاریخ اجتماعی خوانسار

جلد اول

حمید رضا میرمحمدی

www.ketab.ir

اشارات از پیش و فرهنگ جاوید

www.ketab.ir

سرشناسه: میرمحمدی، حمیدرضا، ۱۳۴۶-

عنوان و نام پدیدآور: جستارهایی از تاریخ اجتماعی خوانسار/ حمیدرضا میرمحمدی

مشخصات نشر: قم: اندیشه و فرهنگ جاویدان، ۱۴۰۱.

مشخصات ظاهری: ج.: مصور، نمونه؛ ۱۴/۵×۲۱/۵ سم.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۵۷۸۵-۰۵-۲

وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا

موضوع: خوانسار؛ خوانسار- شعر

رده‌بندی کنگره: DSR ۲۰۸۵

رده‌بندی دیویی: ۹۵۵/۹۳۵۵

شماره‌ی کتابشناسی ملی: ۸۷۸۸۷۱۳

مراکز فروش:

- دفتر تهران: خیابان آیت الله کاشانی، بین عقیل و حسن آباد، پلاک ۳۹۶، دفتر کانون فرهنگی قطعه‌ای از بهشت / تلفکس: ۰۲۱-۴۴۰۳۸۸۰۹
- پخش در مراکز استان‌ها: شرکت پاتوق کتاب، تلفن: ۰۲۵-۳۱۰۷۷
- پخش در خوانسار: روبروی بانک ملی شعبه بازار، گز بهار ۰۹۱۳۲۷۲۰۳۴۸
- فروش اینترنتی: www.alfhrest.com ، www.ketabeqom.com ، www.eafj.ir

اشارات از پیش فروش کتاب

عنوان کتاب: جستارهایی از تاریخ اجتماعی خوانسار (جلد اول)

نویسنده: حمیدرضا میرمحمدی

نوبت چاپ: اول / بهار ۱۴۰۱

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۵۷۸۵-۰۵-۲

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۱,۴۰۰,۰۰۰ ریال

 [afj_publish](https://www.instagram.com/afj_publish)

 [@afj_publish](https://www.t.me/afj_publish)

 info@eafj.ir

 www.eafj.ir

- قم: خیابان امام، کوچه ۵۹، پلاک ۹۴، طبقه همکف، واحد ۱، کد پستی: ۳۷۱۸۶۶۵۸۳۵ / تلفکس: ۰۲۵-۳۶۵۰۰۴۰۳
- قم: بلوار فردوسی، ۵۵ متری رسالت، نبش کوچه سیزدهم شهرک ولایت، کد پستی: ۳۷۱۵۹۸۴۶۰۰

© «همه حقوق چاپ و نشر برای مؤلف محفوظ است»

فهرست

۹		مقدمه
۱۳		فصل اول: وقف نامه آب ۹ روز ۲ روزه خوانسار و گلپایگان
۱۳		آب نیوان «نیوان نار و نیوان سوق»
۱۵		محمد باقر خان و حسن خان واقف
۱۶		متن وقف نامه
۲۷		فصل دوم: سال های مجاعه (قحطی و گرسنگی)
۴۴		دخمه های خوانسار
۴۹		فصل سوم: خاندان صدرالمشایخ خوانسار
۵۰		میرزا محمد شفیع
۵۰		شیخ محمد اسماعیل
۵۱		حاج شیخ جواد صدرالمشایخ
۵۴		محمد حسین شفیع - صدرالمشایخ (۱۳۳۶ ق)
۵۶		مادر آیت الله فاضل خوانساری
۵۶		آقا میرزا یوسف صدری (۱۳۵۷ ق - ۱۳۱۶ ه ش)
۵۸		شیخ میرزا محمد
۵۸		آیت الله حاج شیخ موسی نجفی خوانساری
۶۵		فصل چهارم: شب نامه فقداالاسلام
۶۸		سراینده فقداالاسلام
۶۹		مثنوی فقداالاسلام

۸۳.....	جلد دوم فقداالاسلام.....
۸۵.....	فصل پنجم: قصیده وطنیه.....
۸۸.....	پاسخ یوسف بخشی به اشعار نجفی زاده.....
۹۲.....	فصل ششم: سیل نامه.....
۹۳.....	سیل تیرماه ۱۳۳۵.....
۹۶.....	سیل مرداد ماه ۱۳۶۶.....
۹۹.....	خوانسار سیل زده.....
۱۰۲.....	اسامی کشتگان.....
۱۰۳.....	سیل ۶ مرداد ۱۳۶۶ سروده سید کمال الدین نبوی.....
۱۰۵.....	تکرار تاریخ.....
۱۲۱.....	فصل هفتم: جمعیت خوانساری های مقیم تهران.....
۱۲۳.....	انجمن خوانساری های مقیم مرکز.....
۱۳۷.....	فصل هشتم: بازخوانی یک پیمان در اجرای عدالت در سنه ۱۳۲۳ ه ق.....
۱۴۷.....	فصل نهم: کنگره بزرگداشت محققین خوانساری «آقا حسین خوانساری (۱۰۹۸-۱۰۱۶ه)».....
۱۵۲.....	کنگره بزرگداشت محققین خوانساری (ره).....
۱۵۵.....	متن پیام مقام معظم رهبری به کنگره محققین خوانساری.....
۱۵۶.....	برگزاری کنگره.....
۱۵۷.....	منشورات کنگره علامه آقا حسین خوانساری.....
۱۵۸.....	آثار منتشره کنگره در نشریات (ویژه نامه ها).....
۱۵۹.....	سرزمین عالمان.....
۱۶۰.....	کنگره محققان خوانساری.....
۱۶۱.....	به مناسبت کنگره بزرگداشت آقا حسین خوانساری در خوانسار.....
۱۶۳.....	شهر خوانسار است و دارالعلم یار.....
۱۶۴.....	خوانسار (به مناسبت کنگره بزرگداشت جمالین).....
۱۶۹.....	فصل دهم: مدرسه مریم بیگم صفوی (دارالعلم خوانسار).....
۱۷۰.....	مدرسه مریم بیگم.....
۱۷۰.....	ویژگی های فیزیکی بنا.....
۱۷۲.....	کتابخانه.....

۱۷۲.....	وقف نامه کافی خطی کتابخانه
۱۷۳.....	مسجد مدرسه
۱۷۴.....	تعمیرات مدرسه
۱۷۶.....	تربیت یافتگان مدرسه
۱۷۷.....	مدیریت و تولیت مدرسه
۱۷۹.....	موقوفات مدرسه
۱۸۱.....	موقوفه دکتر محمد زهرایی خوانساری
۱۸۲.....	ذکر یک نکته
۱۸۳.....	تصرف عدوانی موقوفات مدرسه
۱۹۳.....	فصل یازدهم: افتخار الاطباء
۱۹۳.....	نظام الشریعه بدیع
۱۹۵.....	دکتر محمد زهرایی
۱۹۹.....	شیوع بیماری تب راجعه (تیفوس)
۲۰۱.....	تزریق اولین پنی سیلین در خوانسار
۲۰۲.....	پزشکان هم عصر دکتر زهرایی در خوانسار
۲۰۴.....	درمانگاه خوانسار
۲۰۵.....	فعالیت های عمرانی
۲۰۶.....	خوشنویسی ماهر
۲۰۶.....	موقوفات دکتر زهرایی
۲۰۷.....	نوع سند وقف نامه
۲۰۹.....	یادداشت دکتر زهرایی بر وقف نامه قرآن
۲۰۹.....	شیخ فضل الله بربرودی
۲۱۰.....	ذکر یک نکته
۲۱۱.....	ارتحال دکتر زهرایی
۲۱۷.....	فصل دوازدهم: بنیاد فرهنگ اسلامی کوشانپور
۲۱۸.....	بنیانگذار بنیاد
۲۲۵.....	فصل سیزدهم: خاندان محمودی خوانساری
۲۲۷.....	محمود محمودی خوانساری

مقدمه

عرصه‌های تاریخی و فرهنگی جوامع بشری به واسطه تلاش و کوشش مردان و زنانی شکل گرفته است که گاهی در صفحات تاریخ و تمدن کنونی از ایشان نامی باقی نمانده است. پرداختن به تاریخ‌های اجتماعی و بویژه تاریخ‌های محلی، ارج نهادن به تلاش و کوشش مردان و زنانی است که کوشیده‌اند تا با رفع مشکلات حاکم بر جامعه زندگانی خود و هم‌نوعان خود را بهبود بخشند. مطالعه مجموعه رویدادهای تاریخی مناطق مختلف کشورمان در اقصی نقاط آن بیانگران است که در سراسر تاریخ تلاش و کوشش بی‌وقفه در مقابله با حوادث طبیعی، جغرافیایی و انسانی، همه و همه توسط توده مردم آغاز و به سرانجام رسیده است و تاریخ و تاریخ‌نگاران عمدتاً به بررسی ابعادی از آن پرداخته‌اند که مرتبط با حکام و دستگاه حاکمه بوده است.

بررسی تاریخ‌های محلی و بویژه تاریخ اجتماعی بیانگران است که در هرکوی و برزنی، بزرگ مردان و زنانی می‌زیسته‌اند که نقش قابل توجهی در تکامل اجتماعی و فرهنگی جامعه داشته و در بهبود و تکامل زندگی اجتماعی و فرهنگی دیگران نقش قابل توجهی را ایفا نموده‌اند و در مجموع این تلاش‌ها منجر به بروز یک رخداد بزرگ اجتماعی گشته است.

توجه به تاریخ‌های محلی مطالعه از جزء به کل است کلی که بدون مطالعه مسائل جزئی اجتماعی بی‌هویت و بی‌ریشه می‌نماید. اگر مطالعات تاریخ‌های محلی به کل‌نگری منجر نگردد و یا پیوند بین جوامع مختلف حاصل نشود نتایج مطالعات بدست آمده کارایی چندانی ندارد. لذا انسجام و وحدت در مطالعات مناطق مختلف می‌بایست در جهت اهداف تاریخ کلی باشد. مطالعه تاریخ‌های محلی و شفاهی در قالب مطالعه‌ی موسسات غیررسمی، تحلیل اسناد و مدارک، هویت‌های منطقه‌ای و جغرافیای تاریخی و آداب و رسوم محلی امری لازم و

ضروری و قابل تحسین است.

هرچند سنت تاریخ نگاری های محلی از گذشته های دور سابقه ای طولانی دارد ولی در پرداختن به مسائل اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی عموماً به مسائلی پرداخته شده که در ارتباط با مسائل موضوعات حاکم بر جامعه و کشور نبوده است. توجه به تاریخ اجتماعی جوامع کوچک تلاشی است در جهت حفظ و نگهداری هویت اجتماعی، سنت های کهن و منابع (کتبی و شفاهی) رو به فراموشی.

همیشه تاریخ اجتماعی جوامع با سرنوشت حاکمان و حکومت گران پیوند نداشته و مسائل کوچک و بزرگ زندگی اجتماعی انسان ها در قالب هایی همچون مطالعه سابقه قومی، نژادی، خاطره نویسی، شجره نویسی، تکامل فرهنگی از جمله مسائلی است که جذابیت خاص خود را داشته و دارد. و انتقال آن به نسل های آینده از جمله مسائلی است که می تواند به پیوند گذشته و حال جوامع از نظر اجتماعی بانجامد.

با این دیدگاه، هرگونه تلاشی و کوششی که در جهت انتقال مفاهیم فرهنگی، اجتماعی، تاریخی و... به آیندگان منجر گردد امری لازم و ضروری است. بیان افتخارات و شکوه عظمت فرهنگی گذشته برای نسل های آینده، بیان ریشه های فرهنگی درخت کهنسال چند هزار ساله ای که نسل های آینده بدان می بالند و خود را در لایه های مسایل مختلف فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی آن می بینند در تدوین تاریخ های محلی امری لازم و ضروری است.

تلفیقی از دانش و فرهنگ گذشته و حال می تواند بر حفظ سنت ها با بهره گیری از دانش های جدید مؤثر باشد پشت پا زدن بر تمدن گذشته و قطع ریشه های فرهنگی، اجتماعی و تمدنی گذشته امری نابخردانه است. بهره گیری از دانش و فناوری روز می تواند در تکامل دانش و فرهنگ اجتماعات گذشته و تقویت ریشه های فرهنگی جوامع مثمر ثمر باشد و خلاء جدایی فرهنگ و تمدن گذشته و حال را پر نماید.

توجه به تاریخ های محلی، سنت گرایی صرف نسبت بلکه توجه به ریشه های فرهنگی است بی توجهی به مسائل اجتماعی گذشته بی توجهی به بنیادهای فرهنگی و اجتماعی کنونی است آینده نگری و بهره گیری از فناوری های نوین امری است که اگر با حفظ هویت های اجتماعی گذشته همراه نباشد به بی هویتی و پوچ گرایی می انجامد. از سویی دیگر اگر در مطالعات تاریخی، اجتماعی، و فرهنگی مناطق مختلف کشور مطالعات انجام شد به کل نگری منجر نگردد و یا پیوند بین جوامع مختلف حاصل نشود حاصل مطالعات بدست آمده کارایی

چندانی ندارد.

توجه صرف به مطالعات تاریخ گذشته محلی به سنت عقب گردد و سیر قهقرای منجر می‌گردد. هدف از مطالعه تاریخ‌های محلی حفظ سنت‌ها، آداب و رسوم، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی جوامع به منظور رسیدن به اهداف متعالی‌تر در آینده است. در مطالعات تاریخ‌های محلی به دو موضوع می‌بایست توجه کامل شود؛ یکی توجه کامل به مسائل اجتماعی اعم از طبیعی، جغرافیایی و انسانی با توجه به مسائل حاکم بر جامعه و دیگری ارتباط بین رخدادها و مسائل اجتماعی با مناطق همجوار است و از دو موضوع می‌بایست پرهیز گردد ابتدا سنت‌گرایی صرف و دیگری بی‌توجهی به آینده، دوم بهره‌گیری صرف از منابع شفاهی در تدوین تاریخ‌های محلی. در تدوین تاریخ‌های محلی نیز همچون تاریخ جوامع بزرگ بهره‌گیری از منابع معقولات، محسوسات، مکتوبات و مشهودات لازم و ضروری است و بر غنای مطالعات می‌افزاید. همیشه تاریخ گذشته را در آثار تاریخی بر جای مانده در مناطق مختلف همچون تخت جمشید، نقش رستم، پاسارگاد و بی‌ستون و طاق بستان و از این قبیل نیابیم که این‌ها شکوه تاریخ گذشته بوده و هستند. تاریخ اجتماعی گذشته را در لابلاي زندگی مردم، آداب و رسوم، سنت‌ها، باورها، اعتقادات، اسناد، شجره نامه‌ها، مراودات اجتماعی، معماری و هنر و فرهنگ می‌بایست بررسی و مطالعه نمود. تاریخ نگار محلی جهت دستیابی به این موضوعات می‌بایست در میان مردم باشد، با ایشان زندگی کند، نشست و برخاست نماید و جزیی از ایشان باشد تا بتواند اعتماد ایشان را در بیان واقعیات صحیح تاریخ شفاهی جلب نماید تا به واقعیات جامعه بیشتر آشنا شود. تاریخ‌های محلی را می‌بایست در میان مردم تدوین نمود نه در لابلاي قفسه کتابخانه‌ها و مراکزی از این دست. شروع امر در اجتماعات مردمی است در کوی و برزن است، در لابلاي فعالیت‌های اجتماعی توده مردم است که می‌توان جزئیات فرهنگی، اجتماعی و تاریخی را درک نمود و به تدوین آن مبادرت ورزید. سوزها، سوگ‌ها و شادی‌ها و شغف‌های فرهنگی و اجتماعی را باید در میان توده مردم شاهد بود، درک نمود معتقد شد و سپس مطالعه و تدوین نمود. بر همین اساس است که:

از محقق تا مقلد فرق هاست	کین چو داود دست و آن دیگر صداست
منبع گفتار این سوزی بود	و آن مقلد کهن آموزی بود ^۱